

Kort overzicht geschiedenis NBG 1814-2003

(1. inleidende tekst).

Het Nederlands Bijbelgenootschap werd 29 juni 1814 te Amsterdam opgericht. Het waren de Engelsen die aandrongen op een dergelijk genootschap; zijzelf richtten reeds in 1804 hun bijbelgenootschap op: the British and Foreign Bible Society (BFBS). Eerder waren al in verschillende Europese landen bijbelgenootschappen opgericht door het BFBS, dat zich tot doel had gesteld. over de hele wereld de bijbelverspreiding te bevorderen. Maar pas na de val van Napoleon kon dat in Nederland. Daar verschenen ook in andere plaatsen spoedig bijbelgenootschappen, die vanaf 1815 samenwerkten in het ene Nederlandse Bijbelgenootschap. Daarvan werden deze plaatselijke genootschappen 'afdelingen' genoemd. Bij de oprichting van al de bijbelgenootschappen spelen elementen uit de Verlichting een belangrijke rol: optimisme over de mogelijkheden van evangelieverbreiding, waardoor men een hogere trede van beschaving zou bereiken. Ook elementen uit het piëtisme zijn van belang. Veelal ziet men bij de oprichters van de bijbelgenootschappen een gespannen eschatologische verwachting: men verwacht elk moment de terugkeer van Jezus Christus.

De opkomst van de bijbelgenootschappen wereldwijd loopt parallel met de totstandkoming van de verschillende zendingsgenootschappen. Met recht is de 19^e eeuw de eeuw van de zending genoemd. In de Verenigde Staten en Groot-Brittannië ging op dat gebied een golf van opwekking door het land. In Nederland werd in 1797 het Nederlands Zendingsgenootschap opgericht, spoedig gevolgd door andere. De stichters voelden de noodzaak de wereld te redden. Het zendingswerk dulde geen uitstel want: 'De groote voleinding aller dingen nadert. De Geest en de Bruid zeggen 'komt'! Onze eigen oogenblikken snellen naar het einde: morgen sterven wij. Ieder uur gaan er van de Heidenen heen naar hunne eeuwige bestemming, buiten het bereik van de stem onzer waarschuwing, en zelfs, terwijl wij raadplegen, zijn zij in gevaar van in het eeuwige vuur weg te zinken. Wat uwe hand vindt om te doen, doet het met uwe macht'.

In dit geestelijke klimaat ontstond het NBG, dat net als de BFBS tot doel had de verspreiding van bijbels. Spoedig richtte het NBG zich ook op het uitgeven en vertalen van de Bijbel.

(2 tekst Verspreiding)

Het NBG kocht bijbels in bij de grote bijbeldrukkers die zich voor het uitgeven van de Bijbel hadden verenigd in de Bijbelcompagnie en plaatste er drukopdrachten. Bijbels werden gratis verspreid onder degenen die ze niet konden betalen. Bestuursleden van het NBG troffen echter steeds vaker bijbels te koop aan in boekenstalletjes en in 1832 besloot men dat er toch zoveel mogelijk voor betaald moest worden.

De bijbels van de compagnie waren vrij duur. Concurrentie kwam er in 1843, toen het Britse Bijbelgenootschap eveneens Nederlandse bijbels ging verspreiden. Daarop besloot het NBG in 1847 om ook zelf bijbels uit te geven. Men liet drukkers inschrijven en zo kwamen er goedkopere uitgaven. Er verschenen ook edities waarin taal en spelling waren aangepast. Zulke uitgaven werden niet door iedereen met instemming ontvangen. De afwijkingen van de oude tekst riepen wantrouwen en verdenking van bijbelvervalsing op. Dit leidde soms tot komische situaties. Zo was in een bepaalde uitgave van het NBG het woord 'poëten' vervangen door 'dichters' en dat viel niet in goede aarde. Het Britse Bijbelgenootschap gaf

nog wel de oorspronkelijke tekst uit. Omdat de Britten de e-trema (ë) niet kennen, werd er nog jarenlang gevraagd naar een 'poetenbijbel'.

Men verspreidde niet alleen via de afdelingen, maar ook via bijbelcolportageverenigingen, zoals de Gereformeerde Colportage te Groningen, de Bijbeltent Straatevangelisatie e.d. Ook leverde het NBG vanaf het eind van de 19^e eeuw direct aan de boekhandel.

In 1890 stelde het NBG zelf twee colporteurs aan speciaal voor verspreiding op het platteland. Daar waren bijbels immers lastig te krijgen. Zij bezochten afgelegen boerderijen met een handkar waarop bijbels waren uitgestald.

De reacties op deze vorm van colportage waren uiteenlopend. In een verslag uit 1895 lezen we: 'Niet zelden ziet zich de colporteur in de woning welke hij binnentreedt een hartelijke ontvangst bereid, terwijl naar zijn boeken gretig de hand wordt uitgestoken.' Uiteraard waren er ook negatieve reacties. Nogmaals het verslag uit 1895: 'Een smid, in wiens werkplaats de colporteur binnentreedt, vaart hevig tegen hem uit, en schrikkelijk vloekende, dreigt hem met den voorhamer te verpletteren, zoo hij niet heengaat.'

Na de handkar volgde paard en wagen en na de oorlog deed de vrachtauto zijn intrede. Met het 'Rijdend Bijbelhuis' verspreidde het NBG decennialang bijbels. In 2002 werd deze vorm van colportage beëindigd. Sindsdien is men echt aangewezen op de boekhandel.

Binnen de afdelingen van het NBG wordt het werk gedaan door vrijwilligers, tegenwoordig ruim 2500. Zij spannen zich in om de missie van het bijbelgenootschap op diverse manieren bekendheid te geven. Zij verrichten talloze acties op het gebied van presentatie, publiciteit en ledenwerving.

(3a tekst Vertalen)

Vrij spoedig na de oprichting richtte men de blik op de verspreiding van bijbels in Indië. Allereerst liet het NBG de Maleise vertaling van M. Leijdecker herdrukken, die in de 18^{de} eeuw gemaakt was. Daarna vestigde men de aandacht op het vertalen van de bijbel in het Javaans en later in de andere Indonesische talen. Vanaf 1823 werden hiervoor in Nederland taalkundigen opgeleid. De eerste was J.F.C. Gericke, die in 1826 naar Java werd afgevaardigd. Zijn vertaling van de gehele bijbel in het Javaans is uiteindelijk in 1854 verschenen. Later werden verschillende taalkundigen naar de diverse landstreken uitgezonden, onder wie bekende figuren als Matthes, Neubronner van der Tuuk, Adriani en Kraemer. Als resultaat van het werk van deze taalkundigen verschenen naast bijbelvertalingen ook woordenboeken, grammatica's en taalkundige beschouwingen.

Ook voor het werk in Indië speelt het beschavingselement mee. Dat treft men duidelijk aan in de motivering van het Hoofdbestuur om een taalkundige uit te zenden naar de Bataklanden: 'Wij behoeven slechts te herinneren, dat bij geen volk van onzen Archipel grooter, dringender behoefte is aan het weldadig licht des Evangelies, dan bij die stammen waar het menscheneten nog heden in gebruik en door lands wetten geregeld is. De treurige toestand, de verlaging des bijgeloofs en der zedeloosheid, waarin dat anders niet onbeschaafd volk verzonken is, moet ons reeds bovenal den zegen der reine Godsdienst doen wenschen.'

Na de oorlog ging het vertaalwerk voor het buitenland over in handen van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen (UBS), die in 1946 was opgericht. Vertalingen worden nu door de inwoners zelf gemaakt, waarbij UBS-medewerkers optreden als adviseurs.

(3b Vertalen in Nederland. Tekst)

In Nederland nam de *Statenvertaling* uit 1637 enkele eeuwen een toonaangevende, bijna onaantastbare plaats in. Deze vertaling werd door veranderingen in taal en spelling echter steeds minder toegankelijk. Vanaf de 18^e eeuw verschenen verschillende nieuwe vertalingen. Bekende voorbeelden hiervan zijn de *Van der Palmbijbel* (1815-1830), de *Synodale Vertaling* (1868), de *Leidse Vertaling* (1899-1912) en de *Utrechtse Vertaling* (1924-1927). Deze vertalingen waren óf het werk van enkelingen óf zij droegen het stempel van een bepaalde theologische richting. Dat maakte een brede acceptatie praktisch onmogelijk. En zo werden de nieuwe vertalingen slechts door kleine groepen gebruikt en lukte het niet niet de *Statenvertaling* te vervangen.

Ondanks de nieuwe vertaalpogingen was de *Statenvertaling* aan het begin van de 20^e eeuw nog steeds de meest gebruikte bijbel in kerk, school en gezin. Het was inmiddels duidelijk dat een breed kerkelijk draagvlak nodig was om een nieuwe kerkbijbel geaccepteerd te krijgen. Bovendien moest men niet al te zeer van de *Statenvertaling* afwijken. In 1911 besloot een aantal theologen een nieuwe vertaling te maken, die in de breedte van de (protestantse) kerken gebruikt kon worden. In 1927 ondersteunde het NBG deze onderneming en kwam er schot in het vertaalwerk. De vertalers waren afkomstig uit verschillende kerken en maakten deel uit van diverse theologische richtingen.

In december 1951 kwam de gehele vertaling gereed. De eerste 70.000 exemplaren waren door voorintekening al verkocht en werden voor kerst 1951 geleverd. De gehele eerste oplage van 115.000 bijbels was in januari 1952 al uitverkocht. Deze *Nieuwe Vertaling (NBG-Vertaling 1951)* werd al heel snel door de meerderheid van de protestantse kerken in gebruikgenomen. Nooit eerder was het voorgekomen dat een bijbelvertaling door zoveel kerken was aanvaard. De verkoopcijfers maakten overduidelijk dat de *Statenvertaling* ook in de beleving van veel kerkleden niet meer voldeed. De *Nieuwe Vertaling* kwam tegemoet aan een lang gekoesterde wens de Bijbel weer echt goed te kunnen verstaan. Begin 1952 werd de *Nieuwe Vertaling* aangeboden aan vertegenwoordigers van de kerken. Vervolgens kreeg de koningin op paleis Soestdijk het eerste van 100 genummerde exemplaren.

Lange tijd was de Bijbel eigenlijk alleen vertaald voor gebruik in de kerken en voor kerkgangers. In de jaren vijftig begon men in te zien dat de Bijbel steeds minder begrepen werd, vooral door mensen met weinig of geen kerkelijke achtergrond. Daarom begon het NBG met uitgaven in 'hedendaags Nederlands' en 'eenvoudig Nederlands'. Ook in het buitenland werden in deze tijd zulke vertalingen gemaakt. Uiteindelijk verscheen in 1983 de hele Bijbel in omgangstaal, de *Groot Nieuws Bijbel* (herzien in 1996). Het is een uitgave van NBG en de Katholieke Bijbelstichting (KBS). Hiermee was een einde gekomen aan het gescheiden optreden van protestanten en katholieken op het terrein van bijbelvertalen.

Inmiddels is voor veel kerkleden de taal van de *Nieuwe Vertaling* verouderd. Velen uiten sinds de jaren '70 de wens naar een nieuwe vertaling. Een en ander leidde ertoe dat de KBS en het NBG sinds 1993 werken aan het vertaalproject Nieuwe Bijbelvertaling. Dit moet leiden tot de eerste interconfessionele bijbelvertaling in het Nederlands, bedoeld voor het gehele

Nederlandse taalgebied, voor kerk en cultuur, om voor te lezen in de liturgie en om te citeren in krant en literatuur. Het is een vertaling uit de bronteksten in eigentijds Nederlands; exegeten, neerlandici en vertaalwetenschappers hebben hieraan gezamenlijk gewerkt. Deze Nieuwe Bijbelvertaling, waarvan enkele deelluitgaven zijn gepubliceerd onder de titels *Werk in uitvoering* en *Tehiliem. Twintig psalmen uit de NBV met illustraties van Lika Tov*, verschijnt in 2004.